

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (instate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 10. marcija 1899.

Politiški oddelek.

Narodnost kot pravni pojem.

To vprašanje je bilo predmet predavanju, katero je imel v dunajski „Juristiški družbi dne 22. februvarja t. l. vseučiliški docent dr. Rudolf plem. Herrnritt.

Predavanje je tako zanimivo, da si štejem v dolžnost, podati njega stavne glavne misli.

Predavatelj je obširno in jako duhovito dokazoval, da pojma „narodnost“ pa „nacija“ nista še dognana. Francoz rabi obe besedi za skupnost oseb, katere združuje državna sila, Nemec pa rabi za politiško skupnost izraz „Volk“, „nacija“ pa za skupnosti oseb, kulturno združenih najbolj po jeziku, in sicer ne gledé državne meje. Jednako nedoločno se izraža tudi zakonodajstvo.

Poprejšnji, starejši nazor je videl bistvo nacijskega združenja zlasti v občnosti (skupnosti) pokolenja in fizičnih svojstev; dandanes pa se je znanost, sosebnost socijologija pa politika, kakor jo zastopajo n. pr. Mancini, Eötvös, Kantsky, Ferrari, ločila od tega naziranja ter pošteva sosebnost kulturno zvezo, katero vstvarja zlasti skupnost zgodovniških usod, preverjenj, socijalnih in gospodarskih interesov pod vplivom državnega skupnega življenja med množico ljudi. Pravoslavje se ni posebno vnemalo ne za to, ne za drugo vrsto pojmov, dokler ni moderna ustavna država med ustavna prava svobode sprejela tudi gojenja in hranjenja narodnosti na pravila pravnega inštituta. Socijologijski pojem pa se ne dà uporabljati za pravni red, z jedne strani radi tega ne, ker prezira vsakatero državno mejo „v tem ko vendar ima pravo svoj vir v državi, z druge strani, ker pošteva pred vsem nekatere notranje momente, n. pr. skupno naziranje, preverjenje, stremljenje, a pravo ima opraviti le z izražanjem dušnega življenja.

Gledé na narodnost so države različne. N. pr. Francija, Italija, Anglija imajo le jedno narodnost, so torej

„nacionalne države“, v takih državah ni nasprotstev narodnih interesov, vsled tega tudi nimajo narodnostega prava. V nasprotju s tem utegnejo narodno pomešane države razviti narodnostno pravo, n. pr. v Prusiji, na Ogerskem, kjer postavlja gospodujoča narodnost svoj jezik za zakonit državni jezik, in kjer skuša ista narodnost narodno življenje manjšim omejiti na nižjo stopnjo ali miro, potem v države narodnostij, n. pr. v Avstriji, Belgiji, Švici, katere se opirajo na narodno svobodo in enakost. V poslednji vrsti držav imajo kake narodnosti le po svojem višem kulturnem pomenu, ali pa kolikor brezuslovno zahteva državna jednota, nekako dejansko prednost (n. pr. nemški jezik državnih zakonov in osrednje uprave v Avstriji.)

Iz teh ilustracij izvaja govornik, da pravni pojem narodnosti se more odnašati le k posebnim skupinam med državnim naseljenjem, po čl. XIX. avstrijskih drž. osnovnih zakonov k „narodom države.“ „Narodnost, kot pravni pojem, povdarja pl. Herrnritt, je lastnost pripadanja jezikovno različni skupini med državnim naseljenjem, vprašanje narodnostij s pravnega stališča jezikovno vprašanje.“ V tem smislu pošteva narodnost tudi belgiško pa švicarsko zakonodajstvo, ko ščiti le rabljenje v deželi običajnih jezikov, v tem ko avstrijsko zakonodajstvo, ko ščiti (člen XIX. državnih osnovnih zakonov) skuša še črez to mejo nejasno ščititi poleg jezika tudi še drugačna narodna svojstva. Pri praktični uporabi narodnostnega pojma v Avstriji kaže dr. pl. Herrnritt naglavni nedostatek, ki je v tem, da tam, kjer gre po zakonu za pripadanje posamičnika kaki narodnosti, n. pr. pri občevarju z gosposkami na Češkem in Moravskem, (pri snovanju šol za manjšine, se to pripadanje presoja jedino po izjavljenju stranke, s tem se uresničenje nacijskih interesov v upravi izroča jedino samovolji pojedinca, in se odpirajo vrata nacijski agitaciji. To bi se odpravilo, misli predavatelj, ko bi se pri ljudskem štetju sprejela poleg rubrike o občevarnem jeziku tudi rubrika narodnosti. S tem bi se za dalje časa naprej določila nacijo

nalna prislušnost, ukrepi uprave za uresničenje nacionalnih interesov, bi se utegnili agitaciji, in bi se določevali po dejanski narodni posesti narodov.

Nadeja se govornik naposled, da se posreči, da se doseže večja javnost v pravnem redu narodnega življenja v Avstriji, da so namesto britkega epigrama Grillparzerjevega „Humanität, — Nationalität — Bestialität“, izpolni želja, izrečena na manifestu cesarjevem, izdanem ob nastopu prestola, želja, da postane naša domovina prostorni dom za vse v njem združene narode raznih jezikov.

Tako dr. Herrnritt. Priznati se mora, da mu gre tudi od avstrijskih Slovanov zahvala za ta izvajanja.

Politični pregled.

Deželni zbori, ki že niso bili sklicani za drugo polovico minulega meseca, snidejo se razun treh vsi 14. t. m. kakor poroča dunajski uradni list. Ostali dež. zbori snidejo se najbrže po Veliki noči. Do tedaj bodo morda dognana pogajanja mej tirolskimi nemškimi in italijanskimi poslanci, ter uravnane razmere v goriškem dež. zboru. Mej dež. zbori, ki so sklicani na 14. t. m., je tudi češki dež. zbor, o katerem se je splošno zatrjevalo, da se ne snide preje, dokler ne bodo dovršena pogajanja mej Čehi in Nemci. Toda vlada se je v zadnjem času prepričala, da sprava sedaj ni mogoča, in da je torej po vsem neumestno nadaljuje odlašanje. Brez dvoma je tu precej uplival odločni nastop čeških poslancev in njih glasil.

Pogajanja z italijanskimi tirolskimi deželnimi poslanci. — Poročali smo že, da je nemški tirolski poslanec in načelnik katoliške ljudske stranke opetovano potoval v prestolnico tirolskih Lahov Trident in nastopal tam kot posredovalec mej vlado, oziroma nemškimi poslanci ter Italijani. Pogajanja imajo namen, pregovoriti italijanske poslance, da se zopet vdeležijo zasedanja tirolskega deželnega zbora, ki se v kratkem prične. V soboto se je poslanec dr. Kathrein zopet napotil v Trident da nadaljuje svoje delo. Dosedaj se ni pokazal še noben uspeh, vendar pogoje gotovi krogi precej nade, da pride do sporazumljenja. Zahteve italijanskih poslancev so večinoma že znane. Ti možje, na čelu jim Salvadori, ki je sostavil tudi znano spomenico na min. predsednika, zahtevajo pred vsem, da se na korist italijanske stranke preosnuje volilni red za dež. zbor. Po njih želji naj bi se pomnožilo število deželnozbornih mandatov in ustvarili dve narodni kuriji, katera vsaka zase voli predsednika. Dež. zbor naj bi zboroval tudi nadalje še v Inomostu, nasprotno pa zahtevajo Italijani, da je sedež za italijanske kurije dež. odbora v Tridentu. Cel dež. odbor naj bi štel deset, mesto šest članov. Nadalje navedajo Italijani še nekaj točk glede delokroga obeh dež. zastopov ter glede dež. uprave. Vlada, oziroma nemški zastopniki, ki se dosedaj niso strinjali s tem zahtevami, ker vztrajajo pri načelu, da mora v deželi odločevati nemška večina, vendar kompromis ni do cela nemogoč, posebno v novem času, ako vsaka stranka nekoliko odneha od svojih zahtev. Grof Thun želi, da se pogajanja srečno dovrše.

Ogerska. — Položaj se je v zadnjem času znatno spremenil. Liberalna vladna večina se je, rekli bi, kar čez noč znatno pomnožila, ker so vstopili v vladni klub vsi dissidentje in dne 5. marca korporativno tudi vsi člani prejšnje nacionalne stranke. Ugronove frakcije ter nekaj divjakov. Ta opozicija šteje nekaj nad 70 mož, mej tem, ko razpolaga vlada blizu z 250 možmi. To razmerje se je pokazalo pri volitvi zbor-

ničnega predsednika. Večina je glasovala, ker je morala, za vladnega kandidata bivšega notranjega ministra Perczela, manjšina pa je oddala svoje glasove bivšemu predsedniku Szilagyju, ki se je s tem zaslužil ime opozicijskega predsednika. Za uslugo, ki je izkazala nacionalna stranka vladi in njene večini, bo, kakor se zatrjuje, poslanec Ferdinand Horanszky kmalu prevzel portfelj notranjega ministra, ki je sedaj začasno v rokah ministerskega predsednika. Stranke v vladni večini so torej že z vsem preskrbljene in so se tudi že iznebile ne posebno simpatičnega barona Banffyja, ki pride kot višji dvornik v magnatsko zbornico. Ne tako pa opozicijski klubi. Res so potem zadnjega kompromisa dobili nekaj drobtin z vladne mize, toda to je malenkost v očigled razmeram, ki bodo sedaj vladale v vladnih krogih in v parlamentu. V ministerstvu sede sami možje, ki sicer mnogo govore o ravnopravnosti, resnici in pravici, toda, kakor je obče znano, njih dejanja bodo za vsa druga nego pravična napram vsem stanovom in strankam. Nič bolje ne bo v zbornici. Sedanji predsednik Perczel je sicer mnogo govoril o nepristranosti in objektivnosti, toda vsem so še v spominu besede bivšega notranjega ministra, ki je izjavil, da treba je pri volitvah tako postopati, da ne pride v zbornico 70 mož broječa ljudska stranka. Mož se od tedaj gotovo ni spremenil, in bo ostal katoličanom in Nemažarom jednako nasproten.

Čehi in vlada. V zadnjem času so nemški radikalni listi nekje staknili vest, da namerava vlada uravnati jezikovno vprašanje s pomočjo § 14. in sicer kolikor možno po želji Nemcev. Ta vest je pa najbrže povsem neresnična in bi temu vladnemu koraku češki zastopniki nikdar ne pritrdili. Že sedaj izjavljajo mladočeški listi, da bodo Čehi takemu poskusu z vso silo nasprotovali. Izdaja jezikovnega zakona na podlagi § 14. je enostavno nemogoča in nedopustna. Ne gledé na druge okoliščine naj vlada pomisli, da Čehi in Poljaki tvorijo vladno večino, ki izjavlja opetovano, da rešitev jezikovnega vprašanja ne spada pred forum državnega zbora, in toraj se ne more rešiti niti s § 14. Ker je pa vlada slovesno izjavila, da se hoče vsikdar naslanjati na večino, tudi ne more izdajati takih naredeb. „Hlas Naroda“ izjavlja, da se mu sicer ne zdi neverjetno, da bi se vlada prislužila tega sredstva v svrhu, da pridobi za-se nemške zastopnike, toda vedeti mora, da pride ta načrt svojedobno pred državni zbor, kjer bo potreba zanj zadostne večine, katere pa vlada ne dobi za noben drug načrt, nego za oni, ki bo zagotavljal jednako pravnost vsem prebivalcem v deželah češke krone. Le v tem slučaju, bi se moglo rešiti jezikovno vprašanje tudi parlamentarnim putem. Kajpada bi nemška radikalna struja tudi tedaj ne mirovala, ker se bori le za neomejeno gospodarstvo nemškega naroda.

Ministerska kriza v Španiji je že rešena. Ministerskim predsednikom je imenovan senator Silvela, ki je ob enem prevzel tudi portfelj za zunanje zadeve, notranje stvari je poverila kraljica Datu, finance Villaverdi, pravosodje Duranu, vojno Polavieji, javna dela markiju Pidaliju, mornarico pa Camari. Vsi novi možje so klerikalnega mišljenja, in torej velik trn v očeh nasprotne liberalne stranke. Novi kabinetni načelnik je bil že dvakrat minister. V kabinetu maršala Martinez Camposa v l. 1870 in v Canovasovem ministerstvu je bil notranji minister. Nasprotniki mu očitajo, da zna „delati“ in da je ultramontanec prve vrste. Marki Pidal, svojedobni naučni minister, ter zbornični predsednik, in general Polavieja glavni guverner na Kubi in poznejši filipinski guverner, sta v očeh židovskih liberalcev še bolj „črna“, kakor ministerski predsednik. Novi finančni minister Villaverde je bil pod Canovasom notranji in pravosodni minister. Admiral Camara je znan iz za zadnje vojne, ko je skoro dva meseca po velikem oceanu zaman iskal nasprotnika, in potem odrinil proti Filipinom, a se je moral že pri Suezu vrniti v domovino, ker je vlada uvidela, da je ves trud brezuspešen. Ostali možje so sami no-